

ACTA HISTRIAE
30, 2022, 4

UDK/UDC 94(05)

ISSN 1318-0185
e-ISSN 2591-1767

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper
Società storica del Litorale - Capodistria

ACTA HISTRIAE

30, 2022, 4

V čast Salvatorju Žitku
In onore di Salvator Žitko
In honour of Salvator Žitko

KOPER 2022

ISSN 1318-0185
e-ISSN 2591-1767

UDK/UDC 94(05)

Letnik 30, leto 2022, številka 4

**Odgovorni urednik/
Direttore responsabile/
Editor in Chief:**

Darko Darovec

**Uredniški odbor/
Comitato di redazione/
Board of Editors:**

Gorazd Bajc, Furio Bianco (IT), Stuart Carroll (UK), Angel Casals Martinez (ES), Alessandro Casellato (IT), Flavij Bonin, Dragica Čeč, Lovorka Čoralić (HR), Darko Darovec, Lucien Faggion (FR), Marco Fincardi (IT), Darko Friš, Aleš Maver, Borut Klabjan, John Martin (USA), Robert Matijašič (HR), Darja Mihelič, Edward Muir (USA), Žiga Oman, Polona Tratnik, Jože Pirjevec, Egon Pelikan, Luciano Pezzolo (IT), Claudio Povoło (IT), Marijan Premović (MNE), Luca Rossetto (IT), Vida Rožac Darovec, Andrej Studen, Marta Verginella, Salvator Žitko

**Uredniki/Redattori/
Editors:**

Urška Lampe, Gorazd Bajc, Lara Petra Skela, Marjan Horvat, Žiga Oman

**Prevodi/Traduzioni/
Translations:**

Petra Berlot

**Lektorji/Supervisione/
Language Editors:**

Urška Lampe (angl., slo.), Gorazd Bajc (it.), Lara Petra Skela (angl., slo.)

**Izdajatelj/Editori/
Published by:**

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / Società storica del Litorale - Capodistria[®] / Institut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja / Institute IRRIS for Research, Development and Strategies of Society, Culture and Environment / Istituto IRRIS di ricerca, sviluppo e strategie della società, cultura e ambiente[®]

Sedež/Sede/Address:

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, SI-6000, Koper-Capodistria, Garibaldijeva 18 / Via Garibaldi 18, e-mail: actahistriae@gmail.com; https://zdjp.si/

Tisk/Stampa/Print:

Založništvo PADRE d.o.o.

Naklada/Tiratura/Copies:

300 izvodov/copie/copies

**Finančna podpora/
Supporto finanziario/
Financially supported by:**

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije / Slovenian Research Agency, Mestna občina Koper

**Slika na naslovnici/
Foto di copertina/
Picture on the cover:**

Koprsko pristanišče (avtor: Salvator Žitko, 1962) / Porto di Capodistria (autore: Salvator Žitko, 1962) / Port of Koper (author: Salvator Žitko, 1962).

Redakcija te številke je bila zaključena 15. decembra 2022.

Revija Acta Histriae je vključena v naslednje podatkovne baze / Gli articoli pubblicati in questa rivista sono inclusi nei seguenti indici di citazione / Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in: CLARIVATE ANALYTICS (USA): Social Sciences Citation Index (SSCI), Social Scisearch, Arts and Humanities Citation Index (A&HCI), Journal Citation Reports / Social Sciences Edition (USA); IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); International Bibliography of the Social Sciences (IBSS) (UK); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL); DOAJ.

To delo je objavljeno pod licenco / Quest'opera è distribuita con Licenza / This work is licensed under a Creative Commons BY-NC 4.0.

Navodila avtorjem in vsi članki v barvni verziji so prosto dostopni na spletni strani: <https://zdjp.si>.

Le norme redazionali e tutti gli articoli nella versione a colori sono disponibili gratuitamente sul sito: <https://zdjp.si/it/>.

The submission guidelines and all articles are freely available in color via website <http://zdjp.si/en/>.

VSEBINA / INDICE GENERALE / CONTENTS

- Darja Mihelič:** Korenine piranske družine Petrogna/Petronio (1257–1350) 757
Le radici della famiglia Petrogna/Petronio di Pirano (1257–1350)
The Roots of the Petrogna/Petronio Family of Piran (1257–1350)
- Marijan Premovič:** Banditry in Zeta in the Balšić Period (1360–1421) 799
Brigantaggio a Zeta nel periodo dei Balšić (1360–1421)
Razbojništvo v Zeti v času Balšičev (1360–1421)
- Dušan Mlacović:** Koper v poznem srednjem veku: opažanja o mestu in njegovih portah po pregledu knjig koprskih vicedominov s konca 14. stoletja 819
Capodistria nel tardo medioevo: osservazioni sulla città e le sue porte dopo una disamina dei quaderni dei vicedomini capodistriani della fine del XIV secolo
Late Medieval Koper: Observations about the Town and Its Portae from a Survey of the Books of the Koper Vicedomini from the End of the 14th Century
- Darko Darovec:** Knjiga koprskih kapetanov Slovanov (1587–1724) 855
Il libro di capitani degli Slavi di Capodistria (1587–1724)
The Book of the Koper Captains of the Slavs (1587–1724)
- Lovorka Čoralić:** Zadarski plemić Josip Antun Fanfognja – zapovjednik mletačkih prekomorskih pješačkih postrojbi u 18. stoljeću 909
Il nobile Giuseppe Antonio Fanfognia di Zara – comandante delle formazioni di fanteria oltremarina della serenissima nel settecento
Nobleman of Zadar Joseph Anthony Fanfognia – Commander of Venetian Overseas Infantry Units in the Eighteenth Century
- Claudio Povolo:** Violenza e inimicizie tra cinque e seicento. Due pratiche sociali nella loro dimensione antropologico-giuridica 933
Violence and Enmity between the 16th and 17th Centuries. Two Social Practices in their Legal Anthropological Dimensions
Nasilje in sovražnost v 16. in 17. stoletju. Družbeni praktisi v pravno-antropološki dimenziji

- Žiga Oman:** Sosedje in sovražniki: reševanje sporov pred ljubljanskim mestnim svetom v zgodnjem novem veku (1521–1671) 973
Vicini e nemici: risoluzione dei conflitti davanti al consiglio comunale di Lubiana nella prima età moderna (1521–1671)
Neighbours and Enemies: Dispute Settlement before the Ljubljana Town Council in the Early Modern Period (1521–1671)
- Tilen Glavina:** »Lakomen volk in uničevalec Kristusove vere.«
 Vergerijane (1550): povod ali rezultat pregona
 Petra Pavla Vergerija? 1015
«L'avidò lupo e distruggitore della fede di Christo». Le Vergeriane (1550):
pretesto o conseguenza della persecuzione
di Pier Paolo Vergerio?
“A Greedy Wolf and Destroyer of the Faith of Christ.” Le Vergeriane (1550):
A Cause or a Result of the Persecution against
Pier Paolo Vergerio?
- Furio Bianco:** Tra storia e stampe popolari in età moderna. *Perfetta, e veridica relatione, delli processi criminali, et essecutioni delli medesimi, fattasi contro li tre conti, Francesco Nadasdi, Pietro di Zrin, e Francesco Cristofforo Frangepani (1671)* 1039
Between History and Popular Print in the Modern Age. Perfetta,
 e veridica relatione, delli processi criminali, et essecutioni delli
 medesimi, fattasi contro li tre conti, Francesco Nadasdi, Pietro di
 Zrin, e Francesco Cristofforo Frangepani (1671)
Med zgodovino in ljudskim tiskom v novem veku. Perfetta, e veridica
 relatione, delli processi criminali, et essecutioni delli medesimi,
 fattasi contro li tre conti, Francesco Nadasdi, Pietro di Zrin,
 e Francesco Cristofforo Frangepani (1671)
- Borut Klabjan:** Za boga, narod in domovino! Katero? Vprašanje verskih,
 narodnih in državnih pripadnosti ter vloge češke in moravske
 duhovščine v Istri pred in po prvi svetovni vojni 1057
Per dio, nazione e patria! Quale? La questione delle affiliazioni religiose,
nazionali e statuali e il ruolo del clero boemo e moravo in Istria prima
e dopo la prima guerra mondiale
For God, Nation and Motherland! Which One? The Question of Religious,
National and State Affiliation, and the Role of Czech and Moravian
Priests in Istra before and after World War I
- Andrej Rahten:** Josip Vilfan v prvem desetletju panevropskega gibanja 1075
 Josip Vilfan nella prima decade del movimento paneuropeo
Josip Vilfan in the First Decade of the Paneuropean Movement

- Martin Bele:** Prispevek k podrobnejši osvetlitvi družinskih vezi in mladostnih let dr. Antona Korošca – družina in mladost Bižikovnega Toneta 1095
Contributo a una delucidazione più dettagliata dei legami famigliari e degli anni giovanili del dott. Anton Korošec – la famiglia e la gioventù di Tone Bižik
Contribution to a More Detailed Exposure of Family Relations and Younger Years of Dr. Anton Korošec – Bižik Tone
- Urška Lampe:** Tajna misija Josipa Smodlake v Rim: prvi poskus neposrednega sporazuma med Jugoslavijo in Italijo, oktober 1945–januar 1946 1115
La missione segreta di Josip Smodlaka a Roma: il primo tentativo di accordo diretto tra la Jugoslavia e l'Italia, ottobre 1945-gennaio 1946
The Secret Mission of Josip Smodlaka to Rome: The First Attempt at a Direct Agreement between Yugoslavia and Italy, October 1945–January 1946
- Ana Šela:** Delovanje slovenske službe državne varnosti v osemdesetih letih 20. stoletja 1137
Il funzionamento del sloveno servizio di sicurezza nazionale negli anni ottanta
Functioning of the Slovenian State Security Service in the 1980s
- Aleš Maver:** Narod na preklic? Oblikovanje beloruske identitete v primerjavi s slovensko 1159
Una nazione a revoca? La formazione dell'identità bielorusa a confronto con quella slovena
A Nation to Recall? Formation of Belarusian Identity Compared to the Slovenian Case
- Marjan Horvat:** Uporabe ljudskih pravljic v legitimizaciji političnih ideologij 20. stoletja: nenavadni primer slovenske verzije pravljice *Repa velikanka* in jugoslovanski samoupravni socializem 1185
L'uso dei racconti popolari nella legittimazione delle ideologie politiche del novecento: l'esempio insolito della versione slovena del racconto La rapa gigante e il socialismo di autogestione jugoslavo
The Use of Folktales in the Legitimization of Political Ideologies of the 20th Century: The Unusual Case of the Slovenian Version of the Folktale The Gigantic Turnip and Yugoslav Self-governing Socialism
- Polona Tratnik:** The Pre–Enlightenment Formation of the Emerging Modern Scientific Episteme and Building Community from Mythical Discourse 1215
La formazione pre-illuministica dell'emergente episteme scientifica moderna e la costruzione della comunità partendo da un discorso mitico
Predrazsvetljensko oblikovanje modernega znanstvenega epistema in grajenje skupnosti iz mitskega diskurza

PRISPEVEK K PODROBNEJŠI OSVETLITVI DRUŽINSKIH VEZI
IN MLADOSTNIH LET DR. ANTONA KOROŠCA – DRUŽINA IN
MLADOST BIŽIKOVEGA TONETA

Martin BELE

Univerza v Mariboru, Filozofska Fakulteta, Oddelek za zgodovino, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija
e-mail: martin.bele@gmail.com

IZVLEČEK

Prispevek obravnava družino in mladost Antona Korošca, enega vodilnih slovenskih politikov pred drugo svetovno vojno. Korošec se je rodil maja 1872 v Biserjanah pri Svetem Juriju ob Ščavnicah, v družini očeta Janeza in mame Neže (rojene Ploj). Imel je starejšega brata Jakoba in mlajšo sestro Marijo. Bil je nečak pravnika in rodoljuba Jakoba Ploja ter bratranec pravnika in politika Miroslava Ploja. Obiskoval je gimnazijo na Ptuj in v Mariboru, kasneje pa je bil gojenec mariborskega bogoslovja. 25. julija 1895 je bil posvečen v duhovnika, nato pa je služboval na Sladki gori pri Ponikvi ter v Marenbergu (danes Radlje ob Dravi). Zatem je bil učni prefekt v mariborskem dijaškem semenišču. Julija 1905 je promoviral za doktorja teologije v Gradcu.

Ključne besede: Anton Korošec, Biserjane, Sveti Jurij ob Ščavnicah, Ptuj, Maribor, Jakob Ploj, Miroslav Ploj, Avstro-Ogrska

CONTRIBUTO A UNA DELUCIDAZIONE PIÙ DETTAGLIATA DEI LEGAMI
FAMIGLIARI E DEGLI ANNI GIOVANILI DEL DOTT. ANTON KOROŠEC –
LA FAMIGLIA E LA GIOVENTÙ DI TONE BIŽIK

SINTESI

L'articolo analizza la famiglia e la giovinezza di Anton Korošec uno dei politici di spicco negli anni tra l'inizio del XXo secolo e la Prima guerra mondiale. Korošec nacque nel mese di maggio del 1872 nella piccola località di nome Biserjane pri Svetem Juriju ob Ščavnicah. Janez e Neža (nata Ploj) erano i genitori. Aveva il fratello maggiore Jakob e la sorella minore Marija. Anton era nipote del giurista e patriota Jakob Ploj e cugino del giurista e politico Miroslav Ploj. Frequentò il ginnasio a Ptuj e a Maribor. Poi fece il seminario. Il 25 luglio del 1895 fu ordinato sacerdote. Il suo primo servizio fu a Sladka gora pri Ponikvi, poi a Marenberg (oggi Radlje ob Dravi), dopodiché fu prefetto degli studi nel seminario minore. Nel luglio del 1905 conseguì il dottorato in teologia a Graz.

Parole chiave: Anton Korošec, Biserjane, Sveti Jurij ob Ščavnicah, Ptuj, Maribor, Jakob Ploj, Miroslav Ploj, Austro-Ungarico

UVOD¹

Anton Korošec velja za enega izmed najvidnejših slovenskih politikov pred drugo svetovno vojno. Poznan je predvsem kot politik na Dunaju in v Beogradu, medtem ko je o njegovih mladostnih letih in začetkih političnega delovanja na lokalni ravni veliko manj znanega. Njegovo otroštvo in rano mladost na Ptuj in v Mariboru je do sedaj na kratko predstavil zlasti Feliks J. Bister v svoji monografiji (Bister, 1992, 9–38), v kateri pa pogrešamo podrobnejšo obravnavo Koroščevih družinskih vezi ter otroških in mlajših let. V tem kontekstu velja opozoriti na odnos z njegovim stricem Jakobom Plojem, ki je bil narodno zaveden in je pomembno vplival na svojega mladega nečaka.

Kot časovni okvir naše raziskave smo si postavili prvih 30 let Koroščevega življenja, ko se je le-ta šele vključeval v politiko in med širšo slovensko javnostjo še ni bil znan. Znanstvena razprava temelji na arhivskem in časopisnem gradivu, ki do sedaj še ni bilo predmet poglobljenih znanstvenih raziskav ter ponuja več izvirnih in poglobljenih ugotovitev. V okviru raziskave smo izdelali tudi genealoško preglednico, ki dopolnjuje ugotovitve pričujočega članka.

V prvem poglavju bo obravnavana Koroščeva ožja družina, hkrati bo podrobneje predstavljen njegov odnos s stricem Jakobom Plojem in znanim politikom bratrancem Miroslavom Plojem. V nadaljevanju bodo razdelana Koroščeva šolska leta, tako na Ptuj kot v Mariboru. Raziskava zajema tudi leta, ko je bil že literarno dejaven Anton Korošec bogoslovec ter mlad kaplan. Sledila bo predstavitev njegove časnikarske dejavnosti ter vstop v politiko, ki ga zaznamuje poraz na deželnozborskih volitvah. Razpravo bomo zaključili z njegovo promocijo za doktorja teologije ter izvolitvijo v dunajski državni zbor.

POREKLO IN DRUŽINA

Anton Korošec je bil po rodu Prlek, doma iz Biserjan severovzhodno od Sv. Jurija ob Ščavnici. Kakor izvemo iz krstne knjige, se je rodil 12. maja 1872, ob 6. uri zjutraj. Še istega dne je bil tudi krščen – ugibamo lahko torej, da je na prvi pogled izgledal slabotno. Njegova starša sta bila (kajžar) Janez Korošec ter njegova žena Neža, rojena Ploj (NŠAM, Krstna knjiga Sv. Jurij ob Ščavnici 1858–1874, 167). Iz poročne knjige izvemo tudi, da sta se njegova starša (*Johann Koroschetz* in *Agnes Ploy*) poročila 13. maja 1866, ko je bilo njemu 32, njej pa 26 let. Janez je bil sin Antona Korošca iz Dragotincev, njegova mati Ana je bila v času poroke že pokojna. Neža je bila hči pokojnega Matije Ploja in je pred poroko živela pri mami Ani v Grabonošu (NŠAM–202, 03127, str. 19). Bodoča Antonova starša sta ob poroki

1 Pričujoči članek je nastal v okviru programske skupine Oddelka za zgodovino na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru P6-0138: *Preteklost severovzhodne Slovenije med slovenskimi zgodovinskimi deželami in v interakciji z evropskim sosedstvom*, ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

Slika 1: Koroščeva domača hiša v Biserjanah (september 2020) (Foto: Martin Bele).

kupila hišo v Biserjanah 7 (danes nosi hiša številko 20) in v naslednjih letih tam ustvarila družino. Tamkajšnje domače ime je bilo pri Bežikovih (oz. Bižikovih), Anton je bil v svojih otroških letih znan torej kot Bižikov Tonček (Ahčin, Godeša & Dolec, 1999, 217; Farkaš, 1941, 8). Domača hiša stoji še danes (s prizidkom).

Tudi staro domače hišno ime obstaja še danes, vendar se zadnje čase baje vedno redkeje uporablja.² Janeza v sinovih kasnejših spričevalih najdemo označenega kot posestnika (*Grundbesitzer*) (PAM–0739, 221, 15 (Tretji razred, 1886/1887)) ali pa kajzarja oz. kočarja (*Keüschler*) (PAM–0739, 222, str. 13 (Četrty razred, 1887/1888)). Ogromno denarja Koroščevi vsekakor niso imeli, Antona pa so vseeno (verjetno s pomočjo sorodnikov) uspeli poslati na šolanje.

Nadalje je iz virov moč izvedeti, da sta Janez in Neža imela tri otroke. Prvi sin Jakob, rojen 14. julija 1867,³ je umrl že novembra naslednje leto – očitno zaradi problemov s črevesjem (*Gedarm lähmung*) (NŠAM–202, 03115, 123; NŠAM–202, 03123, 199). Njegovo osebno ime je izviralo iz materine strani družine. Nežin

2 Za ta podatek se zahvaljujem Heleni Ketiš.

3 Župnija Sv. Jurij ob Ščavnici, Status animarum (Zapisnik duš), 1874–1887 (Za vse občine, od trebegovske, manjka stara gora in Trebegovci), stran brez številčne oznake; Župnija Sv. Jurij ob Ščavnici, Status animarum (Zapisnik duš), 1888–1902 (Občine: Bolehneči, Galušak, Kralj, Sv. Jurij, Krabon...), stran brez številčne oznake.

starejši brat je bil namreč Jakob Ploj iz Grabonoša (1830–1899) (NŠAM–202, 03113, 38), odvetnik, politik in slovenski rodoljub. Slednji je kot mlad fant sicer vstopil graško bogoslovje, a je po enem letu spet izstopil. Zatem je začel študirati pravo in bil kasneje tam (ter na Ptujju in v Mariboru) tudi odvetniški pripravnik. Kasneje je do smrti deloval kot odvetnik, najprej v Ljutomeru in zatem na Ptujju (Baš, 1949a). Poročen je bil s 13 let mlajšo Barbaro (roj. Wegscheider), ki je bila trgovčeva hči (NŠAM–145, 12124, 171). Barbara (ki jo najdemo v virih omenjeno tudi kot „Beti Ploi rojena Wegschaider“)⁴ je bila nemškega rodu („ali vsaj čisto nemško vzgojena“) in se je sama sicer rodila v trgovski družini na Ptujju, a njena družina je morda izhajala iz Radgone. Vsekakor je imela Barbara tam sorodnike, saj sta bila njena krstna botra Franziska in Carl Wegscheider, slednji trgovec v Radgoni (NŠAM–145, 02101, 207).⁵ Jakob in Barbara sta imela sedem otrok, ki jih je oče Jakob vzgajal izrazito slovensko, „v narodnem duhu“ saj „nemški ni maral govoriti“ (Ilešič, 1940, 74–75, 78 (besedilo in opomba 6)). Eden izmed Jakobovih in Barbarinih sinov (in posledično Antonov bratranec) je bil Miroslav Ploj (sicer rojen kot *Friedrich Johann Benedict*) (NŠAM–145, 02102, str. 77), prav tako pravnik in politik, med drugim veliki župan mariborske oblasti (med letoma 1922 in 1924) ter (med letoma 1932 in 1938) senator v jugoslovanskem parlamentu (Baš, 1949b).

Drugi sin Janeza in Neže je bil sam Anton, imenovan očitno po svojem dedu, po očetovi strani. Njegova sestra Marija se je rodila 4. novembra 1869.⁶ Kasneje je prevzela hišo in kmetijo. Anton je kot dediščino dobil le vinograd (Bister, 1992, 13), zdi se, da v dogovoru s sestro. Marija (1869–1958) se je sicer poročila z možem po imenu Jakob Sinko (1872–1956) in z njim imela dva sinova. Prvi sin Jožef (po domače *Južek*) je bil pravnik. Ustreljen je bil med drugo svetovno vojno in je pokopan v Gradcu.⁷ Drugi sin Ivan je bil fotograf. Z ženo Jožefo nista imela otrok, tako da se je rod z njegovo smrtjo (leta 1962) tudi končal.⁸

ZANIMIVOSTI IZ ANTONOVIH ŠOLSKIH LET

Kot mlad fant je bil Anton Korošec ministrant, pri šolskih igrah baje vedno vodja, pri domačih prireditvah pa je kot dijak imel vedno glavno vlogo. Njegovo izobraževanje se je za začelo v ljudski šoli pri Sv. Juriju, ki stoji tik zraven tamkajšnje cerkvi. Med letoma 1878 in 1883 se je tam učil pisati in brati, nemščine ter osnovnega katoliškega nauka. Njegova starša sta si baje želela, da bi postal duhovnik. Posledično je moral v šolskem letu 1883/84 v ljudsko šolo na Ptuj (Ahčin, Godeša & Dolec, 1999, 227). Zatem je na Ptujju ostal še eno leto (1884/85) tam obiskoval deželno gimnazijo. V

4 Slovenski narod, 14. 2. 1896: Osmrtnica – Otmar Ploi, 4.

5 Za pomoč pri dešifriranju krstne in poročne knjige se zahvaljujem Gregorju Škafarju.

6 Župnija Sv. Jurij ob Ščavnici, Status animarum, 1860–1903, stran brez številčne oznake.

7 Za ta podatek se zahvaljujem Francu Čušu.

8 Za podatke glede Marijinih sinov se zahvaljujem Heleni Ketiš.

njegovem spričevalu za tisto leto najdemo kot njegovega zakonitega zastopnika navedenega njegovega ujca, dr. Ploja (ZAP–0142, 3, 3, 16 (1884/1885), 18).⁹ Slednji mu je plačeval stanovanje in ga imel pri sebi na hrani; To je trajalo dve leti (Ilešič, 1940, 77). Danes lahko ugibamo, da je ujec Jakob v tem času s svojimi slovensko narodno zavednimi idejami vplival na mladega Antona, ki je bil kasneje tudi sam zelo narodno zaveden.

Po teh dogodkih je Anton hitro preseledil na državno gimnazijo v Maribor. Podrobnosti glede te spremembe niso znane, iz kasnejših indicov pa lahko domnevamo, da je bil mladi Korošec že tedaj precej ambiciozen. Marija Fekonja, za časa njegovega šolanja natakarka v gostilni v Sv. Juriju ob Ščavnici se je kasneje npr. spominjala, da kot osemnajstletni fant v času počitnic včasih prišel na pivo. Na njeno vprašanje, če načrtuje iti v bogoslovje ji je baje odgovoril, da bo „še vse več kot to, namreč da bo to, kar [je] njegov ujec“ (torej Jakob Ploj na Ptuj). Natančneje baje ni povedal kakšne načrte za prihodnost ima (Ahčin, Godeša & Dolec, 1999, 217), očitno pa si je želel v življenju zasesti kako pomembnejše mesto.

O Koroščevem šolanju v Mariboru sta v preteklosti mnogo napisala že Silvo Kranjec (Kranjec, 1932) in predvsem Feliks J. Bister (Bister, 1992, 13–19), zato v tem besedilu ne bomo ponavljali prav vsega. Najprej naj omenimo, da je bil njegov mariborski gimnazijski sošolec Fran Ilešič (1871–1942) (PAM–0739, 221, 1, 11, 15 (Tretji razred, 1886/1887)), kasnejši univerzitetni profesor v Zagrebu, publicist in literarni zgodovinar (Šlebinger, 1928). Poleg tega je bil Ilešič tudi iz istih krajev kot Korošec. Njegov domači kraj je bil namreč Brezje, le 2,5 km oddaljen od Koroščevih Biserjan.

Kot zanimivost naj na tem mestu dodamo tudi to: Za šolsko leto 1886/87, ko je Korošec v Mariboru obiskoval tretji razred, najdemo med učitelji njegovega razreda (za nemščino, zgodovino in zemljepis) omenjenega moža, po imenu Leopold Pötsch. Pötsch je učil Korošček razred, kot kaže, le omenjeno leto in v

Slika 2: Kip Antona Korošca v Sv. Juriju ob Ščavnici (september 2020) (Foto: Martin Bele).

9 („Name, Stand, Wohnort des verantwortlichen Aufsichters: Dr. Jakob Ploj...“).

obeh semestrih (PAM–0739, 221, 1, 2, 15 (Tretji razred, 1886/1887)). Razlog, da Pötscha kot Koroščevega učitelja posebej izpostavimo je v tem, da je Pötsch v prvih letih 20. stoletja (tedaj že v Linzu) zgodovino učil tudi Adolfa Hitlerja. Ne le, da je Pötsch tedaj na Hitlerja kasneje napravil pozitiven vtis, bodočemu politiku se je zdel naravnost odličen. Pötsch (1853–1942), doma iz koroškega Šentandraža v Labotski dolini je študiral v Gradcu in na Dunaju. Zatem je poučeval na različnih šolah v Gradcu, (v šolskem letu 1886/1887) v Mariboru in Linzu. V Linzu je bil (poleg drugih aktivnosti) lokalnega odbora organizacije Südmark in član mestnega sveta. V njem je bil zastopnik nemške liberalne stranke, ki je nasprotovala predvsem Slovanom, ne pa tudi Judom¹⁰. V prvih letih 20. stoletja je bil Pötsch Hitlerjev učitelj na linški realki. Tedaj je na bodočega diktatorja moral napraviti izredno močan vtis, saj se ga je ta kasneje poimensko spominjal v svojem *Mein Kampfu*, kjer ga skoraj ni mogel prehvaliti (Fest, 1974, 61–62) (Hitler, 2016, 116–117). Leopold Pötsch se je leta 1919 upokojil in vrnil v domači Šentandraž. Tam se je Hitler z njim srečal leta 1938 in zatem še 1941 (dan po svojem obisku Maribora) (Kubizek, 2006, 64–65).¹¹

Hitler je o Pötschu torej imel izrazito pozitivno mnenje. Korošec, ki bil Pötschev učenec desetletje in pol pred bodočim nemškim diktatorjem, z njim tega mnenja najbrž ni delil. Direktnih podatkov, ki bi izpričevali, kaj si je (tedaj 14 ali 15-letni) Anton mislil o svojem tedanjem učitelju zgodovine in zemljepisa ni najti, ugibamo pa lahko, da ga ni ravno preveč koval v zvezde. Kot eden izmed gimnazijcev slovenskega rodu je moral biti namreč izpostavljen posmehovanju in sramotitvam nemško narodno usmerjenih učiteljev. Med njimi je bil zelo verjetno tudi Pötsch, za katerega so njegovi nekdanji učenci kasneje govorili, da je poudarjal večvrednost nemške kulture oz. Germanov nasploh¹². Življenje v Mariboru (ki se je sicer gospodarsko zelo razvijal, prav tako pa je bilo v njem prisotno mnogo vojaštva) je bilo v desetletjih pred razpadom dvojne monarhije tudi nasploh zaznamovano s hudimi spori med slovensko in nemško govorečimi meščani (Vidmar, 2020, 680; Kladnik, 2019, 406–407). Podobni narodni spori in nacionalistična gibanja so se odvijala tudi drugod po Avstro-Ogrskem (Žitko, 2015, 862–863, 865–866). Korošec je bil po drugi strani že v tem času svojega življenja izrazito narodno zaveden in celo član (skrivnega) slovenskega dijaškega društva (Bister, 1992, 14–15). Kljub temu je imel pri Pötschu dobre ocene. V prvem semestru je bil pri zemljepisu in zgodovini ocenjen s „pohvalno“ (*lobeswert*), v drugem pa z „odlično“ (*vorzüglich*) (PAM–0739, 221, (Tretji razred, 1886/1887)).

10 Večer v soboto, 16. 4. 2016: Hitler v Mariboru, 22–25.

11 Kot vir informacij o Pötschevem kratkotrajnem poučevanju v Mariboru nam je, poleg arhivalij mariborske klasične gimnazije, na voljo delo Augusta Kubizka. Kubizek, ki je bil Hitlerjev mladostni prijatelj in sostanovalec, ki je leta 1953 izdal spomine (*Adolf Hitler, mein Jugendfreund*) v katerih je kratko omenil tudi Pötscha.

12 Večer v soboto, 16. 4. 2016: Hitler v Mariboru, 22–25.

Gegenstand	Eigenhändige Unterschrift des (mit Beifügung des Charakters)	
	im I. Semester	im II. Semester
Religionlehre:	D. J. P. Bajeta k. k. h. h. Professor	D. J. P. Bajeta k. k. Prof.
Lateinische Sprache:	Josef Meisel k. k. Gymnasialprofessor	Josef Meisel k. k. Prof.
Griechische Sprache:	Josef Meisel k. k. Gymnasialprofessor	Josef Meisel k. k. Prof.
Deutsche Sprache (als Unterrichtssprache):	Dr. Leop. Pötsch, k. k. suppl. Gymnasiallehrer	Dr. Leop. Pötsch, k. k. suppl. Gymnasiallehrer
Slovenische Sprache:	Joh. Hajeczig, k. k. Professor	Joh. Hajeczig, k. k. Professor
Geographie und Geschichte:	Dr. Leop. Pötsch, k. k. suppl. Gymnasiallehrer	Dr. Leop. Pötsch, k. k. suppl. Gymnasiallehrer
Mathematik:	Jak. Wirscher, k. k. Gymnasiallehrer	Jak. Wirscher, k. k. Gymnasiallehrer
Naturgeschichte (Mineralogie):	Hans Altmann, k. k. Gymnasiallehrer	Hans Altmann, k. k. Gymnasiallehrer
Physik:	~ J ~	~ J ~
Philosophische Propädeutik:	~ J ~	~ J ~

Slika 3: Seznam Koroševih učiteljev na gimnaziji v Mariboru leta 1886/1887. Med njimi je Leopold Pötsch (PAM, SI_PAM-0739, Klasična gimnazija v Mariboru 1774–1959, AŠ_knjiga 221, 2 (Tretji razred, 1886/1887)).

ANTONOV ČAS V BOGOSLOVJU

V svojih mariborskih gimnazijskih letih je bil Anton gojenec tamkajšnjega dijaškega semenišča, kot njegovega zakonitega zastopnika iz tistih časov pa najdemo zavedenega dr. Ivana Mlakarja (PAM-0739, 222, (Šesti razred, 1889/1890)),¹³ profesorja dogmatike in fundamentalne teologije, vrhunskega znanstvenika in izurjenega časnikarja. Očitno je mladega Korošca prav on pridobil za časnikarstvo, saj je Korošec čez nekaj let prevzel uredništvo Slovenskega gospodarja. Jeseni 1892 se je zanj začel filozofsko-bogoslovni študij v knezoškofijskem bogoslovju lavantinske škofije v Mariboru (Bister, 1992, 20).

13 („Name des verantwortlichen Aufsehers; Des Quartiergebers: Dr. Johann Mlakar; Regens d. fb. Knabensemin. Marburg“).

Poleg izobraževanja za poklic duhovnika je Korošec kazal interes tudi za literarno dejavnost. Sodeloval je v literarnem društvu mariborskih bogoslovcev ter pri časopisu Lipica. Pri le-tej je šlo za zasebno, z roko pisano glasilo, ki je vsebovalo nekaj resnih besedil, razen tega pa razno leposlovje, namreč pesmi, povesti, potopise, nekaj prevodov iz srbsčine, češčine in angleščine ter smešnice in uganke. Vsebina se je skozi leta nekoliko spreminjala, pač glede na avtorje. Začetki Lipice segajo že v leto 1860, (PAM–0739, 222, 20–21) skozi leta je doživljala vzpone in padce. Kot je kasneje zapisal duhovnik in zgodovinar Franc Kovačič (ki je sam obiskoval gimnazijo v Varaždinu in Zagrebu, študiral teologijo v Zagrebu in Mariboru ter bil posvečen leta 1894) (Matjašič Friš & Šela, 2019, 706; Slovenska biografija, 1932), je Lipica z letom 1892/93 dobila nov zagon, ki je pomenil tudi višek v literarnem življenju mariborskih bogoslovcev. V zavodu so bili v naslednjih letih mnogi možje, ki so kasneje zavzemali razna pomembna mesta v slovenskem političnem in kulturnem življenju, poleg Korošca npr. še kasnejši škof Ivan J. Tomažič (Richter, 1980) ali pa profesor in politik Matija Slavič (Aleksič, 1967). Leta 1893 si je literarno društvo nadelo ime „Slomšek“, Lipica pa je postala glasilo društva. Korošec je postal predsednik društva leta 1894. To funkcijo je opravljal, kot kaže, le kratek čas – morda kako leto (Kovačič, 1929, 30–35).

Glede Koroščevega literarnega udejstvovanja pri Lipici je treba najprej reči, da je bil dejaven že na samem začetku svojega časa v bogoslovju. Že leta 1892, ga tako najdemo med „sotrudniki“ glasila, (Lipica, 1892) kasneje pa v njem najdemo tudi njegove prispevke. Pri slednji pa ni šlo za lahkotne pesmi, povesti ali misli, temveč za resna besedila, v katerih je mladi bogoslovec razmišljal o politiki, stanju krščanstva v tedanji avstro-ogrski družbi ter odnosih med ljudmi. V naslednjih letih najdemo med drugim njegov prispevek z naslovom *V krščanstvu je rešitev!*. V njem avtor na dolgo razglablja o zgodovini krščanstva v Evropi ter objokuje 19. stoletje kot čas, ko krščanstvo vedno bolj izginja. Kot dalje ugotavlja avtor je v tem stoletju mnogo goljufije in nezmernosti, ne pa napredka (Korošec, 1894a, 55–64; Korošec, 1894b, 71–74).

Korošec je za Lipico prav tako napisal besedilo z naslovom *Skrb za kmečki stan*. V njem je kritiziral oblasti zaradi katerih je bil tedanji »kmečki stan... preobložen z davki«. Poleg tega je mladi avtor ugotavljal, da je tedanja država na stežaj odprla vrata izdelkom iz tujih dežel, kar »jako pogubno vpliva na stanje našega kmeta...Amerika in Rusija tekmuje z našim žitom, Avstralija z živino, Italija z vinom«. Korošec je rešitev videl v obdavčenju tujih izdelkov, »vendar to se ne zgodi in sicer na ljubo nenasitnemu kapitalu« (Korošec, 1895/96b, 57–64). Kot kmečki sin, ki je imel na deželi še zmeraj mnogo sorodnikov je Korošec vsekakor poznal stiske tedanjega slovenskega kmečkega življa, katerega so pestile razne nadloge, počasen razvoj in posledično izseljevanje – o čemer je bilo zgoraj že govora.

Prav tako se je kmečki sin iz Biserjan lotil tudi kratke razprave na temo obrekovanja, ki ji je dal naslov *Skrb za dobro ime*. V njem je obrekovanje obsodil

kot velik greh, ki ga počenjajo »klepetulje *utriusque generis*, nepremišljeno in lahkomišno govoreči ljudje, potem ljudje, ki so si z istimi katere obrekujejo v jezi, ali so jim nevoščljivi. Tej vrsti ljudi se v življenju ne verjame rado...« (Korošec, 1895/96a, 264–272). Motivi za izbiro naslovov besedil mladega Korošca danes niso več znani. Kakor je razvidno se, kot že rečeno, ni posvečal lahkotnim, zanesenjaškim ali pesniškim temam, temveč se je ukvarjal s konkretnimi problemi tedanje družbe – pač tistimi, ki so se mu zdeli najbolj pereči.

PRVA DUHOVNIŠKA LETA

Že ob koncu tretjega letnika bogoslovnega študija je bil Anton Korošec posvečen za duhovnika. 25. julija 1895 je v domači župniji imel novo mašo (v mašnika ga je posvetil knezoškof Napatnik), jeseni pa se je vrnil v Maribor (Maver, 2020, 669), kjer je moral absolvirati še četrti letnik. V tisto časovno obdobje smemo postaviti tudi njegovo prvo srečanje z Janezom Evangelistom Krekom, sicer ljubljanskim profesorjem teologije, s katerim je Korošec pozneje konstruktivno sodeloval. Ob koncu svojih študij v Mariboru je Korošec (med avgustom 1896 in marcem 1897) kot kaplan služboval v Sladki gori pri Ponikvi (7 km severno od Šmarij pri Jelšah) zatem pa do maja 1898 v Marenbergu (danes Radljah ob Dravi, 44 km zahodno od Maribora) (Bister, 1992, 23; Dolenc, 1932).

V Sladki gori, precej odmaknjeni fari, kjer je bila tedaj še zelo obiskana romarska, pot je mladi kaplan služboval le nekaj mesecev. Tamkajšnjim župljanom se je – najbrž tudi spričo svoje kasnejše prepoznavnosti – precej trdno vtisnil v spomin. Kot je 2. aprila 1941 pisal tedanji župnik Andrej Stakne, so se ga tedaj še žive priče dobro spominjale. Kot pridigar je baje nekoč govoril o ženah, ki veliko trpijo zaradi pijanosti mož. *Žena se* po njegovih besedah ni mogla zaupati ljudem, ker bi se ji smejali, zato bi bilo zanjo po Koroščevih besedah še najbolje, da bi se zatekla v cerkev in poiskala uteho pri duhovniku. On bo „razumel tvoje gorje, k Mariji te bo peljal in pomirjena boš“. Prav tako je bil Korošec baje razumevajoč, ko je šlo za veliko revščino njegovih takratnih župljanov. V dneh pred Božičem (leta 1896) je tako baje hodil po bregovih svoje župnije in blagoslavljal („kropil“) hiše. Čeprav je bilo ljudem baje nerodno ponujati mu zelje in fižol, je to prav rad jedel skupaj z njimi in „ko ni bilo žlice je zajemal kar z roko, kakor domači. Hotel je z eno potezo podreti zmotno mnenje, da ima duhovnik vedno samo kaj boljšega.“ S tedanjim sladkogorskim župnikom „g. Irglno“ sta se očitno dobro razumela, le enkrat ga je župnik okregal. Župnik je namreč imel pravico, da je »namakal kruh v omako na skupnem krožniku, kaplan pa ne, dokler ni napravil župnijskega izpita.« Ker mladi kaplan Korošec tega očitno ni vedel, je tudi on začel namakati kruh, župnik pa se je začel jeziti, češ da Korošec ne spoštuje starih običajev. Kot se je leta 1938 spominjal Korošec je bil župnik »zares hud in me poučil, da te pravice še nimam, drugače pa se nikoli nisva skregala« (Ahčin, Godeša & Dolec, 1999, 222).

ZAČETKI JAVNEGA DELOVANJA

Po nekaj več kot enem letu je Korošec spomladi 1898 odšel iz Marenberga in nastopil službo študijskega prefekta v mariborskem dijaškem semenišču. Šlo je za isto ustanovo v kateri je (po prihodu iz Ptuja) sam živel do leta 1892. Tam je Korošec nato ostal vse do junija 1902, ko je – zaradi časnikarskega in političnega dela – dobil dopust za nedoločen čas. V letih, ki so sledila ni opravljal nobene stalne dušnopastirske službe več. Že v začetku maja 1898 je prevzel vodstvo uredništva katoliškega tednika Slovenski gospodar v Mariboru, katerega število naročnikov se je dvignilo od 1700 na preko 4000. Istočasno je urejeval tudi list z imenom Südsteierische Post, leta 1900 pa je bil eden izmed ustanoviteljev (in vodja uredništva) časopisa Naš dom. Slednji je postal glasilo krščansko demokratičnega gibanja štajerskih Slovencev (Krek, 1961, 75).

Očitno je Korošec že takoj na začetku svojega uredniškega delovanja začel braniti pravice Slovencev v dvojni monarhiji, katere oblasti je razumel kot pristranske proti nenemškemu življu. Tako najdemo le nekaj dni po nastopu njegove službe pri Slovenskem gospodarju, v le-tem tudi te vrstice:

Nemški poslanci so krivi! Nemški narod se trdovratno brani priznati in dati Slovanom njih pravice. Slovanski narodi pa so ponosni dovolj, da nočejo še nadalje upogibati svojega tilnika pod sužnji nemški jarem in tako je nastal sedaj boj v katerem si stojita Nemeč in Slovan sovražno nasproti. Ko so se vršile zadnje državnozborske volitve, obetalo se je ljudstvu od vseh strani, da mu bodo novi državni poslanci udani prijatelji in da hočejo vse svoje moči obračati v blagor propadajočim kmečkim in delavskim stanovom. Slovanski poslanci so šli z najboljšimi nameni v poslansko zbornico. Toda na Dunaju so jim onemogočili nemški kričači vsako delo v prid svojega ljudstva¹⁴.

Take in podobne retorike, s katero je uredništvo bralce očitno skušalo spodbuditi k boju za nacionalne pravice, je bilo v Slovenskem gospodarju kar nekaj. Naročniki pa so jo očitno imeli radi in jih je bilo – kot že rečeno – vedno več.

V eni izmed številčk Našega doma najdemo npr. zgodovinski oris širitve krščanstva med prednike Slovencev (avtor kot kaže spet ni sam Korošec). V članku piše tako:

Bili so naši očetje mirne narave, niso se radi spuščali v boje in so menda tudi že takrat imeli to slabo lastnost, da so vse to, kar se bilo tujega višje cenili ko domače...pokazalo se je jasno v devetem stoletju, ko sta prišla sv. brata Ciril in Metod med Slovence razširjati krščansko vero. Ta dva svetnika, ki sta bila [doma] na Grškem, nista imela nobenega drugega namena, kakor razširjati sv. vero iz ljubezni do Slovencev in razlagala sta božje nauke v domačem sloven-

14 Slovenski gospodar, 12. 5. 1898: Nemški poslanci so krivi!, 2.

skem jeziku... *To je Nemce silno jezilo; najbolj pa jih je peklo še to, da se je tudi božja služba v slovenskem jeziku opravljala*¹⁵.

Poleg nasprotja do Nemcev, pa najdemo med raznimi članki v Našem domu tudi pozive k šolanju širšega slovenskega kmečkega prebivalstva:

*Dolžnosti naše, delo naše v novem letu nam mora biti že dobro znano! In to je tudi našim čitateljem dobro znano! Izpopolnjevati si hočemo svojo izobrazbo! Dandanes divja po celem svetu boj jednega stanu proti drugemu. Kateri stan je manj izobražen, je odvisen in suženj drugemu stanu. Kmečki stan mora biti svoboden stan, le v svobodi mu je zagotovljen dober prospeh, za to si moramo pridobiti povoljno izomiko, ki je prvi pogoj za svobodo. Slovenski kmečki mladeniči! Poglejte med druge stanove, kako se tam skrbno vzgojuje in izobrazuje njih naraščaj, njih mladina... Izobraževati se torej hočemo, da bomo lahko branili čast in korist svojega imenitnega kmečkega stanu*¹⁶.

Kakor Slovenski gospodar, je bil tudi Naš dom usmerjen torej predvsem k skrbi za slovenske kmete.

Leta 1900 je Korošec prišel v spor s časopisom Štajerc, ki je kot štirinajstdnevnik izhajal na Ptuj in je bil pro-nemško usmerjen. Ob požigu rojstne hiše slovenskega (državnozbornskega) poslanca Leopolda Gregorca, sta bili v Slovenskem gospodarju omenjeni dve kratki notici. Prva se je tikala časopisa samega:

*Štajerc se bo imenoval novi list, ki ga misli izdajati nemško trgovsko društvo v Ptuj. List bo gojil skrito nasprotstvo proti slovenskemu narodu ter vabil Slovence, da kupujejo blago nemških trgovcev. Nasproten bo torej predvsem slovenskim trgovcem. Rodoljubi, naznanite nam, kateri trgovci bodo razpečevali ta list. Proti nemškimi trgovcem, ki se hočejo tudi v slovenske javne razmere vmeševati, nastopali bomo brezobzirno*¹⁷.

Le nekaj vrstic zatem beremo tudi naslednje vrstice: »Nemškutarska zlobnost. Govori se, da je Gregorečevo hišo z gospodarskimi poslopji pri Ptuj zažgala hudobna roka iz nasprotnega narodnega tabora...Preiskava bo pokazala ali je ta grozna vest resnična«¹⁸.

Po teh dogodkih je se v tisku razvil velik prepir, ki je bil (za tiste čase običajno) hudo brezobziren. V Štajercu konec julija istega leta je tako npr. pisalo:

Vi pošiljate vaše agente na deželo, kateri kmete kakor lačni volkovi napadajo, k pravdam nagovarjajo in jih skoz to v nesrečo spravljate; kadar ga pa enkrat za vrat

15 Naš dom, 11. 1. 1906: Zakaj smo nasprotniki Nemcev?, 2.

16 Naš dom, 11. 1. 1906: Prvi pozdrav!, 1.

17 Slovenski gospodar, 14. 6. 1900: Štajerc, 4.

18 Slovenski gospodar, 14. 6. 1900: Nemškutarska zlobnost, 4.

zgrabite in do zadnje srajce slečete, ga ne vprašate ali je Slovenec ali Nемеc. Slovenski kmetje! „Štajerc“ je vaš pravi prijatelj, kajti on vam daje odkritosrčna navodila. Ako vas ljubi kmetje hoče kdo k pravdam napeljati, spodite ga ven¹⁹.

Spor med Slovenskim gospodarjem in Štajercem – oz. med njunima vodstvom – se je končal na sodišču. Korošca je mariborska porota septembra 1901 obsodila na šest tednov zapora – ki pa jih nikoli ni bil primoran odslužiti, oz. je bila zaporna kazen spremenjena v denarno (Bister, 1992, 30–33; Perovšek, 2021a, 302–303).

Štajerc je nastalo situacijo izkoristil in Korošču objavil odprto pismo. Med drugim je tam pisalo tako:

In ker se je že ščuvanje celo božji jezi dosti zdelo, zadela je pravična kazen ne kakor dosihmal nedolžnega urednika (slamnika), temveč skritega zakrivljenca glavnega urednika g. duhovna Anton Korošec-a...zaradi hujskanja v „Slov. gospodarju“ ...6 tednov ječe in plačilo sodnih stroškov. Častiti g. Anton Korošec! Kar ste si Vi že zdavnej zaslužili, doletelo Vas je seveda zdaj, ker tudi božje jeze je enkrat konec. Vi se sicer smatrate pri tem političnega mučenika. Ali kaj še... Vi ste še mladi,²⁰ politično vsled lastne nezkušnje celo nezreli in sam Bog ve, kam bi še Vi polagoma v ti predrzni politični tiri prišli in zašli... Mi Vas obmiljujemo, ter prosimo za poboljšanje hudobnega sveta²¹.

Prvič je Korošec aktivno vstopil v politiko leta 1902, ko je konec tega leta nastopil na deželnozbornih volitvah (torej v štajerski deželni zbor). Bil je kandidat v sodnih okrajih Ljutomer, Ormož in Gornja Radgona (Farkaš, 1941, 14). Pri teh volitvah so slovenski klerikalci in liberalci na Spodnjem Štajerskem sicer še zadnjič sodelovali brez nasprotovanj, a v zgoraj omenjenih okrajih so se ideološke razlike že kazale. Liberalni kandidat je bil tako ormoški okrajni glavar Ivan Kočevar, Anton Korošec pa klerikalni. Pri vodstvu časopisa Štajerc nad vso situacijo niso bili prav nič navdušeni – sami so imeli v mislih svojega kandidata. Dva dneva pred samimi volitvami so v Štajercu zapisali:

Glejte jih no, klerikalce, kako so kako so jo zopet pihnili in zasukali...Zato pa so postavili duhovniki sami novega kmečkega kandidata za ljutomerški in ormoški okraj, namreč „Fihposovega“ urednika Antona Korošca²²...zakaj pa je obsojen na dva mesca kajhe? Zakaj neki? Zavoljo laži. Podolžil je bil namreč po krivici poštene prebivalce celega mesta, da so užgali hišo enega kmeta. To je podolžil ne samo iz nacionalnega sovraštva, in nacionalne

19 Štajerc, 29. 7. 1900: Rajši naj ima slovenski advokat zadnji vinar, kakor pa nemčurski trgovec prvega, 3.

20 V tistem trenutku je bil Anton Korošec star 29 let.

21 Štajerc, 22. 9. 1901: Plačano, 3–4.

22 Štajerc, 6. 10. 1901: «Fihpos» in kmečki program, 1. Pri t. i. Fihposu je šlo za časopis Naš dom.

*nestrpnosti. Po milosti samega presvitlega cesarja je moral plačati tisoč kron. In tako nam bode tudi sedaj samo lagal pri volitvah in tako dalje*²³.

Za Koroščev volilni poraz slednjic niso bile krive vrstice pisane v Štajercu, temveč tiho nasprotovanje že omenjenega Mihaela Napotnika, tedanjega lavantinskega knezoškofa (ki je stoloval v obdobju med letoma 1889 in 1922) (Lukman, 1935). Napotnik je že od vsega začetka odklanjal Koroščevo kandidaturo, za kar razlogov nikjer ne najdemo eksplicitno navedenih (Farkaš, 1941, 14). Zelo verjetno je sicer, da škof ni potrdil kandidature zato, da ne bi ogrozil nekdanje politične sloge štajerskih Slovencev. Korošec zatem ni odnehal, tako da je njegovo ime kmalu postalo pojem narodno zavednega spodnještajerskega Slovenca. Po nasvetu kanonika dr. Ivana Mlakarja se je po svojem porazu konec leta 1902 sicer najprej odločil narediti doktorat in se potem ponovno podati v politične vode (Bister, 1992, 35–36). Njegova politična pot se je s koncem njegove mladosti torej šele začela, po njej pa je hodil skoraj štiri desetletja in slovensko politiko pred drugo svetovno vojno odločilno zaznamoval (Steinbacher & Rahten, 2019; Gašparič, 2021; Pelikan, 2021; Mithans, 2021).

DOKTORAT V GRADCU, VRNITEV NA POLITIČNI PARKET TER KASNEJŠA LETA

Kot marenberški kaplan je Korošec že konec januarja 1898 napravil rigoroz iz moralne in pastoralne teologije. Drugi rigoroz, iz predmetov stare in nove zaveze, je sledil decembra istega leta, Tretji in četrty rigoroz (iz apologetike, dogmatike, kanonskega prava in cerkvene zgodovine) pa šele leta 1904. Njegove ocene tokrat sicer niso bile izredne, temveč „dobro“, „zadostno“ in celo „nezadostno“. Disertacijo je napisal iz dogmatike, njegova (z roko pisana in latinska) disertacija je obsegala 56 strani oz. 20 poglavij (Bister, 1992, 37–38). 11. julija 1905 je bil na graški univerzi promoviran za doktorja teologije. Z novim akademskim naslovom se je ponovno podal v politične vode, saj se mu je ravno v istem obdobju ponudila zelo ugodna priložnost za politično funkcijo. Konec septembra 1905 je namreč umrl državnozbornski poslanec Josip Žičkar (izvoljen leta 1897), sicer prav tako duhovnik, doma iz kraja Raztez pri Krškem (Richter, 1991). V dunajski državni zbor je bil Korošec na nadomestnih volitvah (maja naslednjega leta) izvoljen kot poslanec pete (splošne) kurije (Ahčin, Godiša & Dolec, 1999, 227).

Pri časopisu Slovenec so bili navdušeni, saj je bil Korošec »mož odločno slovenskega in katoliškega prepričanja²⁴«. Kot novoizvoljeni poslanec za volilno okrožje Celje je prišel v dunajski državni zbor v začetku junija 1906. Tam je ostal do konca obstoja dvojne monarhije in vseskozi zastopal slovenska

23 Štajerc, 2. 11. 1902: «Fihposov» urednik – kmečki kandidat, 1–2.

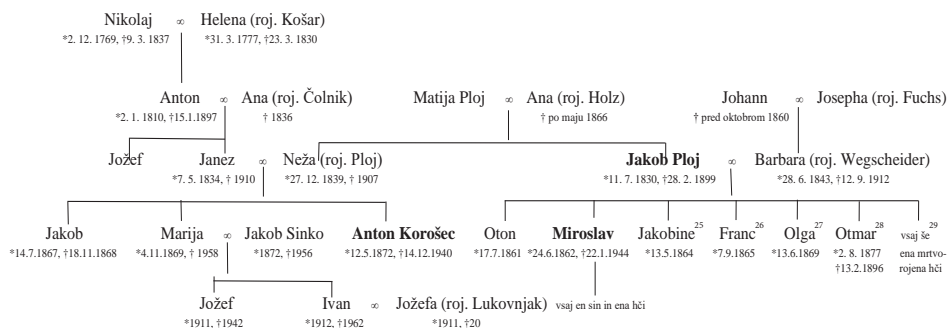
24 Slovenec, 30. 5. 1906: Velikanski poraz „Narodovcev“ na Spodnjem Štajerskem, 1.

in širša slovanska stališča (Bister, 1992, 41–52). Decembra 1909 je zahteval združitev slovenskega dela Štajerske in Koroške z ostalimi jugoslovanskimi pokrajinami v eno upravno celoto. V državnem zboru je bil podpredsednik Slovenskega kluba in kasneje Hrvatsko-slovenske zajednice. Ko je Ivan Šusteršič začel izgubljati zaupanje Slovencev izven Kranjske in je v začetku marca 1914 odložil predsedstvo Hrvatsko-slovenskega kluba, je bil Korošec izvoljen za predsednika. Prav tako je bil izvoljen na čelo Jugoslovanskega kluba (Maver, Juhart & Osojnik, 2021, 590). Klub se je zavzemal za pravice južnoslovanskih narodov v državi – nemško uradništvo tako npr. naj nebi bilo večje hrvaškega in slovenskega jezika in ljudstvu posledično ni znalo pomagati (Jenuš, 2017, 917–918). Korošec je konec maja 1917 na zasedanju državnega zbora prebral t. i. Majniško deklaracijo, ki je zahtevala združitev južnih Slovanov v eno državno enoto (v okviru habsburške monarhije). Po Krekovi smrti v začetku oktobra 1917 je Korošec prevzel vodstvo Slovenske ljudske stranke (Kranjec, 1932; Griesser-Pečar, 2021, 992).

Po začetku velike vojne je Korošec še več časa verjel, da je Jugoslavija v skladu z Majniško deklaracijo oz. notranja reforma dvojne monarhije možna. Skozi čas pa je spremenil svoje mnenje in bil slednjič prepričan, da je za slovenski narod optimalna le možnost samostojne Jugoslavije (Rahten, 2018, 846; Rahten, 2021a, 118; Rahten, 2021b). V novi državi je Korošec opravljal mnoge politične funkcije. Bil je slovenski zastopnik na kongresu jugoslovanskega zadugarstva (Kalc, 2021, 514), podpredsednik prve vlade Kraljevine SHS (Perovšek, 2021b, 1018), nato pa je kot vodja SLS sodeloval tudi v drugih vladah. V zadnjih nekaj letih medvojne Jugoslavije je bil nekaj časa minister za notranje zadeve ter minister za šolstvo (prosveto) (Bister, 1992, 294–295; Friš, Kovács & Melanšek, 2020, 672–673). Umrli je Anton Korošec sredi decembra 1940 v Beogradu, tik preden je kraljevino Jugoslavijo zajela druga svetovna vojna. Slovenska ljudska stranka po njegovi smrti ni premogla tako močnega voditelja, kot je bil on. Novi predsednik Fran Kukovec (tudi sam duhovnik iz kraja Dolenje Sušice) je bil ubit že leta 1941 (Pirjevec, 1932), ko so Nacisti bombardirali Beograd.

Korošec je do današnjih dni med Slovenci ostal zapisan kot borec za slovenske narodne pravice v času stare Avstro-Ogrske ter vodilni slovenski politik iz časa med obema svetovnjima vojnama. Vsekakor lahko trdimo, da so dogodki in osebnosti iz njegovih mladih let v precejšnji meri vplivali na njegova kasnejša prepričanja. Precej je na njegovo domoljubno slovensko držo najbrž vplival ujec Jakob Ploj, s katerim je moral imeti mladi Korošec mnogo stikov vsaj v dveh letih, ko se je sam šolal na Ptuj. Prav tako je veliko vlogo bržkone igralo dejstvo, da je bil sin preprostih kmečkih staršev ter da je rano otroštvo preživel na slovenskem podeželju. V času svoje politične poti na Dunaju in v Beogradu, si je najbolj prizadeval zaščititi prav to.

POSKUS REKONSTRUKCIJE DRUŽINSKEGA DREVESA ANTONA KOROŠCA

25 NŠAM–086, 01295, str. 38.

26 Iz članka Frana Ilešiča je možno razbrati, da sta imela Jakob in Barbara Ploj (med drugim) dva sinova po imenih Franc in Ivo. Zdi se, da gre pri tej navedbi za pomoto in je šlo le za enega sina, namreč Franca, ki se je rodil kot *Franciscus Xav. Carl Ivo*. Podatka o še enem sinu Ivu (oz. *Johannu*) v krstnih knjigah ne najdem (NŠAM–086, 01295, str. 135; Ilešič, 1940, 78).

27 NŠAM – 086, 01295, str. 65.

28 Otmar (*Othmar Ploi*), ki je bil učenec osmega razreda državne gimnazije v Celju je umrl „po mučni bolezni, vdan v božjo voljo, previden s svetimi zakramenti“, star še ne 20 let. V mrliški knjigi najdemo kot vzrok njegove smrti navedeno jetiko (*Tuberculosis*) (NŠAM–145, 02103, str. 38; NŠAM–145, 02114, str. 403; Slovenski narod, 14. 2. 1896: Osmrtnica – Otmar Ploi, 4).

29 V maju 1886 se je Jakobu in Barbari rodil mrtvorojen otrok ženskega spola (*Eine weibliche Todtgeburt*) (NŠAM–145, 02103, str. 155).

CONTRIBUTION TO A MORE DETAILED EXPOSURE OF FAMILY RELATIONS
AND YOUNGER YEARS OF DR. ANTON KOROŠEC – BIŽIK TONE*Martin BELE*

University of Maribor, Faculty of Arts, Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenia

e-mail: martin.bele@um.si

SUMMARY

Anton Korošec was from Biserjane, a village northeast of Sv. Jurij ob Ščavnici. He was born on the 12th of May 1872. His parents were Janez Korošec and Neža (née Ploj). After the wedding Janez and Neža bought a house in Biserjane 7 (20 today) and started a family. The colloquial name of the house was Bižik, and so Anton Korošec was known as Bižikov Tonček during his formative years. Today his family house still stands (with an addition). As far as Janez is concerned, in his son's later report cards he is always described as a landowner or a cottage owner. The Korošec family certainly did not have lots of money. They still were able to give Anton a good education, most probably with the help of relatives. Neža and Janez had two other children in addition to Anton. Their son Jakob was deceased by 1875. Their daughter Marija later married Jakob Sinko and had two sons of her own. They were named Jožef and Ivan. After them there was no further generations in the family, since neither one of Marija's sons had posterity. Jakob Ploj, a Slovenian patriot and lawyer based in Ptuj played a major role during the formation years of young Anton. Jakob supported young Anton for two years (while Anton was going to school in Ptuj) and obviously molded him into a vivid and nationally conscious person. Jakob's son (and consequently Anton's first cousin) was Miroslav Ploj, the one-time head of the Maribor oblast and Yugoslav senator during the 1920s and 1930s. Anton went to the gymnasium in Ptuj for one year (1884/1885) and after that switched to the one in Maribor (1885–1892). Fran Ilešič (1871–1942), the later university professor in Zagreb, a publicist and literary historian was in the same class as Korošec. Also, Ilešič was Korošec's compatriot. His hometown was Brezje is only 2,5 km away from where Korošec was from (Biserjane). During the schoolyear of 1886/87, Korošec had a man by the name of Leopold Pötsch as one of his teachers. The reason we are focusing on Pötsch specifically is the fact that Pötsch also taught Adolf Hitler (history) some decade and a half later (in Linz). Not only was Pötsch able to make a positive impression on Hitler – the future politician regarded his history teacher as downright superb. Korošec, being Pötsch's student some fifteen years earlier probably did not share this opinion with the future dictator. We have no direct information regarding the opinion of the then fourteen- or fifteen-year-old Anton. We can take a guess and assert he probably did not think the world of Pötsch. As one of the Slovenian gymnasium students of the day, he was most probably a target of the scoff and ridicule of the German more national minded professors. In the fall of 1892 Anton Korošec began his studies at the seminary of the Roman Catholic Diocese of Lavant. He took part in the literary club of the Maribor seminarians and the paper entitled Lipica. This was a

private, hand-written bulletin, which contained a few serious scientific disquisitions, but mostly literary and patriotic texts, poems, short stories, riddles, comedic stories and itineraries, as well as various translations from Serbian, Czech and English. Among the texts written by Korošec we find titles such as „V krščanstvu je rešitev!“ („Deliverance is in Christianity!“), „Skrb za kmečki stan“ („Concern for the country folk“) ter „Skrb za dobro ime“ („Concern for one’s good reputation“). We see Korošec did not write light poetry but troubled himself with serious social problems. On 25th of June 1895 celebrated his first mass in his home parish, in the fall however, he returned to Maribor to finish his (fourth year of) studies at the seminary. During this same time period he met Janez Evangelist Krek for the very first time. Krek was a professor of theology in Ljubljana and later close collaborator of Korošec. After the end of his time in seminary Korošec became a chaplain first in Sladka gora pri Ponikvi (between August 1896 and March 1897) and after at Marenberg (until May 1898). After that he became a prefect of the Maribor seminary for highschool boys. He stayed there until June of 1902 when – due to his work in journalism and politics – he was given indefinite leave. After that he was never assigned to regular parish duties again. At the beginning of May 1898, he became involved in the leadership of a catholic weekly newspaper Slovenski gospodar in Maribor, as well as another paper named Südsteierische Post. In 1900 he acted as one of the founders of the newspaper Naš dom. During these years he got himself involved into a political quarrel with the editorial office of the newspaper Štajerc, printed in Ptuj. In this context he was even sentenced to six weeks in prison – time which he ended up never serving. The first time Korošec actively entered politics was in 1902. Et the end of that year he ran for a seat in the Styrian provincial assembly. He lost. The (today not so very clear) reasons for that most likely lie with Mihael Napotnik, the Lavantine bishop of the day. After that Korošec pressed on, his name soon becoming synonymous with a patriotic Lowerstyrian Slovenian. After his defeat in 1902 he first decided to get a doctoral education, before continuing to run for political office. At the end of his youth it all really started. He received his PhD in Theology from the University of Graz on the 11th of July 1905. In May of 1906 he was elected to the national assembly at Vienna. After the collapse of Austria-Hungary, he continued his political work in Yugoslavia. Among other things he served as minister for the interior, as well as minister for education. He died in December 1940 in Belgrade.

Keywords: Anton Korošec, Biserjane, Sveti Jurij ob Ščavnici, Ptuj, Maribor, Jakob Ploj, Miroslav Ploj, Austria-Hungary

VIRI IN LITERATURA

Ahčin, Ivan, Godeša, Bojan & Ervin Dolenc (1999): Izgubljeni spomin na Antona Korošca: iz zapuščine Ivana Ahčina. Ljubljana, Nova revija.

Aleksič, Jakob (1967): Slavič, Matija (1877–1958), Slovenski biografski leksikon, 10. zv. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi582424/> (zadnji dostop: 2022-09-20).

Baš, Franjo (1949a): Ploj, Jakob (1830–1899), Slovenski biografski leksikon, 7. zv. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi435792/> (zadnji dostop: 2022-09-08).

Baš, Franjo (1949b): Ploj, Miroslav (1862–1944), Slovenski biografski leksikon, 7. zv. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi435921/> (zadnji dostop: 2022-09-08).

Bister, Feliks J. (1992): Anton Korošec, državnozborski poslanec na Dunaju: življenje in delo: 1872–1918. Ljubljana, Slovenska matica.

Dolenc, Ivan (1932): Krek, Janez Evangelist (1865–1917), Slovenski biografski leksikon, 4. zv. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi302887/> (zadnji dostop: 2022-09-17).

Farkaš, Andrej (1941): Dr. Anton Korošec. Ljubljana, Mladinska založba.

Fest, Joachim (1974): Hitler: Eine Biographie. Berlin, Wien, Propyläen.

Friš, Darko, Kovács Attila & Tadeja Melanšek (2020): Slovesnosti ob priključitvi Prekmurja h Kraljestvu Srbov, Hrvatov in Slovencev. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 30, 4, 657–678.

Gašparič, Jure (2021): Anton Korošec in padec vlade Milana Stojadinovića. O zarotah in zarotnikih. *Studia Historica Slovenica*, 21, 2, 363–398.

Hitler, Adolf (2016): Mein Kampf: Eine kritische Edition (hrsg. von Christian Hartman, Thomas Vordermayer, Othmar Plöckinger, Roman Töppel). München, Berlin, Institut für Zeitgeschichte.

Ilešič, Dr. Fran (1940): Ljutomerski in ptujski advokat dr. Jakob Ploj. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 35, ½, 74–78.

Jenuš, Gregor (2017): „Ljubi Bog, kako varovati, česar ni; saj vendar pri vseh koncih in krajih sili v Mariboru slovenski značaj na dan!“: Johann Schmiderer – zadnji mariborski župan avstrijske dobe. *Studia Historica Slovenica* 17, 3, 901–927.

Kalc, Aleksej (2021): O vzpostavitvi izseljenske zakonodaje v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 31, 3, 507–518.

Kladnik, Tomaž (2019): Maribor in vojaška infrastruktura od sredine 19. stoletja do konca prve svetovne vojne. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 29, 3, 405–424.

Korošec, Anton (1894a): V krščanstvu je rešitev! (prvi del). *Lipica, Leposloven in znanstven list mariborskih bogoslovcev*, XXII, 2, 55–64.

Korošec, Anton (1894b): V krščanstvu je rešitev! (drugi del). *Lipica, Leposloven in znanstven list mariborskih bogoslovcev*, XXII, 3, 71–74.

Korošec, Anton (1895/96a): Skrb za dobro ime. *Lipica, Leposloven in znanstven list mariborskih bogoslovcev*, XXIV, 9, 264–272.

Korošec, Anton (1895/96b): Skrb za kmečki stan. *Lipica, Leposloven in znanstven list mariborskih bogoslovcev*, XXIV, 2, 57–64.

Kovačič, Fran (1929): Lavantinsko bogoslovno učilišče v Mariboru. V: „Profesorski zbor“ (ur.): Spomenica ob sedemdesetletnici Lavantinskega bogoslovnega učilišča v Mariboru. Maribor, Knezoškofijsko učilišče, 1–48.

Kranjec, Silvo (1932): Korošec, Anton (1872–1940), Slovenski biografski leksikon, 4. zv. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi290163/> (zadnji dostop: 2022-09-13).

Krek, Miha (1961): Iz življenja in dela dr. Antona Korošca, Zbornik svobodna Slovenija, 13, 75–86.

Kubizek, August (2006): The young Hitler I knew. London, St Paul, Greenhill Books, MBI.

Lipica (1892): Lipica, glasilo, XXI, 1, brez številčenja. Maribor, Literarno društvo mariborskih bogoslovcev.

Lukman, Franc Ksaver (1935): Napotnik, Mihael (1850–1922), Slovenski biografski leksikon, 6. zv. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi384701/> (zadnji dostop: 2022-09-17).

Matjašič Friš, Mateja & Ana Šela (2019): Dr. Franc Tiplič: lenarški zdravnik med fikcijo in zgodovino. Studia Historica Slovenica, 19, 3, 695–735.

Maver, Aleš, Juhart Dejan & Janez Osojnik (2021): Ecce quomodo moritur Iugoslavus: Smrt, pogreb in miselna zapuščina škofa Antona Mahnič. Annales Series Historia et Sociologia, 31, 4, 589–600.

Mithans, Gašper (2021): Anton Korošec in apostolski nuncij Ermenegildo Pellegrinetti: politični katolicizem, manjšinsko vprašanje in konkordat med Svetim sedežem in Kraljevino Jugoslavijo. Studia Historica Slovenica, 21, 2, 435–472.

Naš dom. Maribor, Katoliško tiskovno društvo, 1900–1939.

NŠAM-086 – Nadškofijski arhiv Maribor (NŠAM), Ljutomer (086), Krstna knjiga 1863–1870 (01295).

NŠAM-145 – Ptuj – Sv. Jurij (145), Krstna knjiga 1874–1894 (02103).

NŠAM-145 – Ptuj – Sv. Jurij (145), Krstna knjiga 1822–1853 (02101).

NŠAM-145 – Ptuj – Sv. Jurij (145), Krstna knjiga 1854–1873 (02102).

NŠAM-145 – Ptuj – Sv. Jurij (145), Mrliška knjiga 1885–1900 (02114).

NŠAM-145 – Ptuj – Sv. Jurij (145), Poročna knjiga 1838–1865 (12124).

NŠAM-202 – Sv. Jurij ob Ščavnici (202), Krstna knjiga 1828–1843 (03113).

NŠAM-202 – Sv. Jurij ob Ščavnici (202), Krstna knjiga 1858–1874 (03115).

NŠAM-202 – Sv. Jurij ob Ščavnici (202), Mrliška knjiga 1853–1898 (03123).

NŠAM-202 – Sv. Jurij ob Ščavnici (202), Poročna knjiga 1848–1867 (03127).

PAM-0739 – Pokrajinski arhiv Maribor (PAM), Klasična gimnazija v Mariboru 1774–1959 (0739), AŠ_knjige 221, 222, 224.

Pelikan, Egon (2021): Anton Korošec in slovenska manjšina na Primorskem med obema vojnama. Studia Historica Slovenica, 21, 2, 399–434.

Perovšek, Jurij (2021a): Anton Korošec in štajerski liberalci. Studia Historica Slovenica, 21, 2, 301–325.

Perovšek, Jurij (2021b): Liberalci in Anton Korošec v letih 1918–1940. Acta Histriae, 29, 4, 1015–1044.

Pirjevec, Avgust (1932): Kulovec, Franc Saleški (1884–1941), Slovenski biografski leksikon, 4. zv. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi309496/> (zadnji dostop: 2022-09-17).

Rahten, Andrej (2018): Račun brez Korošca? Dileme očeta Jugoslavije ob ustanovitvi Banovine Hrvaške. *Studia Historica Slovenica*, 18, 3, 845–881.

Rahten, Andrej (2021a): Slovenske narodnoemancipacijske težnje v postimperialni tranzicijski dobi. *Acta Histriae*, 29, 1, 111–134.

Rahten, Andrej (2021b): Korošček državnopravni koncept v ustanovni dobi Kraljevine Srbov Hrvatov in Slovencev. *Studia Historica Slovenica*, 21, 2, 327–362.

Richter, Jakob (1980): Tomažič, Ivan Jožef (1876–1949), Slovenski biografski leksikon, 12. zv. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi705091/> (zadnji dostop: 2022-09-21).

Richter, Jakob (1991): Žičkar, Josip (1846–1905), Slovenski biografski leksikon, 15. zv. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi900890/> (zadnji dostop: 2022-09-24).

Slovenec. Ljubljana, Slovenec, 1873–1945.

Slovenska biografija (1932): Kovačič, Franc (1867–1939), Slovenski biografski leksikon, 4. zv. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi296301/> (zadnji dostop: 2022-09-14).

Slovenski gospodar. Maribor, Katoliški tiskovno društvo, 1867–1941.

Slovenski narod. Ljubljana, Slovenski narod, 1868–1943.

Steinbacher, Nina & Andrej Rahten (2019): „V boj za staro pravdo!“ – ustanovitev in delovanje Samostojne kmetijske stranke do konca zasedanja konstituante. *Studia Historica Slovenica*, 19, 1, 71–106.

Šlebinger, Janko (1928): Ilesič, Fran (1871–1942), Slovenski biografski leksikon, 3. zv. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi243208/> (zadnji dostop: 2022-09-10).

Štajerc. Ptuj, Štajerc, 1900–1918.

Večer v soboto. Maribor, Večer, 2009–.

Vidmar, Polona (2020): Sestop Habsburžanov in avstro-ogrskih junakov s piedestala. Prispevek k slovenizaciji javnega prostora Maribora in sosednjih mest leta 1919. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 30, 4, 679–700.

ZAP-0142 – Zgodovinski arhiv na Ptujju (ZAP), Gimnazija Ptuj, škatla 3, ovoj 3, knjiga 16 (1884/1885).

Žitko, Salvator (2015): Od iredentizma do intervencionizma: na prelomu 19. in 20. stoletja do vstopa Italije v prvo svetovno vojno. *Annales, Series Historia et Sociologia*, 25, 4, 661–684.

Župnija Sv. Jurij ob Ščavnici – Župnija Sv. Jurij ob Ščavnici, Status animarum (Zapisnik duš), 1874–1987 (Za vse občine, od trebegovske, manjka stara gora in Trebegovci).

Župnija Sv. Jurij ob Ščavnici – Župnija Sv. Jurij ob Ščavnici, Status animarum (Zapisnik duš), 1888–1902 (Občine: Bolehneči, Galušak, Kralj, Sv. Jurij, Krabon ...).